

som det var med det norske og det svenske folk omkring 1905: først da begge parters prinsipielle selvstendighet var fastslått, var forutsetningene tilstede for et fruktbart samarbeide.

Da tyskerne hadde rigget opp en "nasjonal regjering" i Norge med Vidkun Quisling som ministerpresident, gikk dens to første regjeringsvedtak ut på nasifisering av barneverdenen og skolen. I alvorets stund stod det levende klart for skolens og kirkens etater at de hadde å slå vakt om de kristne prinsipper i barne-oppøpsedingen, og sette liv og frihet inn til vern mot enhver kristendomsfremmed ideologi som ville trenge seg inn i opplæringen. Basis var grunnlovens klare bud, at så sant foreldrene tilhører den evangelisk lutherske kirke, skal barna opplæres i denne kirkes tro. I denne sak har både kirken og skolen sitt ansvar, og begge har tatt sin del av risikoen og offeret. Sammen fører de denne del av vår åndskamp fram til seier. Skolen og kirken gikk inn i et nytt arbeidsfelleskap til framhjelp av de viktigste livsverdier i vårt folkeliv: kristentro, samvitsfridom, sannhet og rett.

I og med at kirken og skolen har funnet hverandre på en ny måte, er det naturlig at de også besinner seg på hva som tidligere er forsømt. Kristendomsundervisningen som i tidligere århundrer hadde en helt dominerende plass i den tids magre undervisning, er under utbyggingen av fagrekken blitt fratatt så mange timer, at stillingen mange steder er blitt helt uholdbar. De øvrige skolefag støtter heller ikke religionsopplæringen som de burde. Alt dette bærer både kirken og skolen ansvar for. Det er prestert for lite sakkyndig positivt arbeid fra begge sider for å finne en heldig løsning. Det kristelige kunnskapsnivå i skolen både på troslærens og etikkens område er sunket fartruende. Mindre heldige undervisningsmetoder kan ha virket med. De uholdbare ytre forhold hvorunder skolen mangesteds må drives, forklarer naturligvis også meget. Andre steder har elevene virkelig til-egnet seg kristendommen, ikke bare kunnskapsmessig, men også rent personlig. Det viser at vanskelighetene kan overvinnes. I samme grad som kristendommen preger elevene, virker den velgjørende på deres hele forhold ved skolen. I forståelse av dette kan enkelte rektorer eller overlærere uttale: Hvor meget vi enn må redusere undervisningen i enkelte fag av mangel på klasserom og arbeidsmuligheter, - religionsundervisningen må vi ikke redusere.

Er forståelsen mellom kirke og skole bare et blaff som vil være slutt med krigssituasjonen? Vi mener at den ikke er noe typisk krigs- eller krise-produkt. Alt i 30-årene begynte den å gro fram. En opplevde fellesmøter mellom prester og lærere, og kristelige lærerstevner med tankeutveksling mellom skolens og kirkens folk. Ved de høyere skoler og deres gymnasiesamfund fikk utsendinger fra de kr. student- og gymnasiastorgisasjoner lett elevene i tale. Skoleandakter og kirkebesøk ble tatt opp her og der hvor hvor sådant for ikke hadde vært praktisert. Selv om også sterke motstrømninger gjorde seg gjeldende, merket en i det store og hele større åpenhet og mere interesse for religiøse spørsmål innen skolens område enn før. Samtidig merket en fra teologisk side økende interesse for pedagogiske spørsmål. Fag som pedagogikk og metodikk ble betydelig styrket innen den praktiske teologi, og en del unge teologer søkte tilleggsutdannelse med sikte på skolen. Noe av det gledeligste en opplevde før krigen var skolelovene av 1935, hvor det ble fastslått som hovedformål for høyere skole og folkeskole å fremme elevenes kristelige og moralske oppøpseding. At dette blir fastslått i vår tids skolelover betyr naturligvis meget mere enn tilsvarende bestemmelser i lover fra 1739 eller 1827.

Hvor vidt dette skoleprogram skal bli realisert, avhenger av svært mange faktorer. Her skal bare pekes på det undervisningstekniske moment at kristendomsopplæringen må få en rommeligere plass enn folkeskolens normalplan og bestemmelsene for den høyere skole tilsier. Videre må skolens lærestoff gjennomarbeides så det blir harmoni mellom religionsopplæringen og de øvrige fag. Og prestene må bedre lære skolen å kjenne.

Det norske folk vil at vår skole skal være en kristen skole. Det står til kirkens og skolens representanter å dra konsekvensene av dette faktum.

ansvar er og blir
den karakteristiske
vesensformel

KIRKEN I DAG

Medio april 1945.

for mennesket.
Emil Brunner, Der
Mensch im Widerspruch.

Politiet og prestene. Pastor Sunde Øiestad i Kråkstad og Ski er forvist til Telgøya fordi han ikke kunne vike med sine gudstjenester for Knut Hoel fra Oslo, som Lars Frøyland krevde plass for. Presten Tjensvoll, Volda, er sloppet ut fra Falstad og presten Rokstad, Rødnes, fra Grini. Fem prester befinner seg blandt de Grini-fanger som er flyttet til Momarken ved Mysen, og to prester blandt de ca. 30 Grini-fanger som sitter som gisler på Victoria Terrasse.

Finnmark. Det lyktes ikke tyskerne å bortføre alle prestene i de nordligste områder som nå er befridd. Følgende har åpenbart blitt tilbake: Ernst Galschiødt, Sør-Varanger; Einar Steinholt, Vadsø; Karl Petersen, Vardø; Øverre Raddum, Nesseby; Gunnar E. Dahl, Tana. En av disse holdt seg under tyskernes siste aksjoner der nord skjult med kone og flere barn i en tysk bunkers i flere døgn til befrielsen kom. Tyskernes deportasjoner og herjanger har ført til opprevne kirkeforhold, men med kst. biskop Fjellbu som leder og med forsterkning av prestehjelpen er nå det kirkelige gjenreisingsarbeidet i full gang.

Stoppordre fra pressedirektoratet fikk Menighetsfakultetets organ Lys og Liv, 1 januar, motivert med papirrasjoneringen. Det viser seg imidlertid at det er Kirkedepetet som har fremtvunget stansningen etter at direktoratet først hadde tildelt bladet kvote for første kvartal 1945.

I påsken var det tre år siden det manifest ble lest opp som betegner gjen-ombruddet i kirkekampen, Kirkens Grunn og erklæringen om embetsnedleggelsen. Vi husker alle de mektige virkninger som fulgte i bygd og by. Desverre nå vi konstatere at menighetene nå ikke lenger som dengang lever med i kirkens kamp. Vel på grunn av manglende orientering om hva det foregår utenfor ens egen menighet, og om kampens endrede karakter, er store deler av vårt kirkefolk uvitende om den kamp som føres. Kampen har jo nå et mere lokalt preg, men ikke desto mindre er den idag skarpere og ofrene flere enn noen gang før.

Kirken, arbeiderne og gjenreisningen. Etter hvert som den tyske krigsproduksjon ebber ut, begynner arbeidsledigheten å grine oss i møte. En del arbeidere har frivillig gått til de tyske anlegg, og tjent enorme seddelmengder. Men storparten av de 1 a 2 hundre tusen arbeidere som er utnyttet av tyskerne, har ikke merket noen pengeflom. Våre industriarbeidere og tjenestemenn har i krigstiden ikke hatt lønnsstillegg som svarer til økningen i leveomkostninger. Nedgangen i levestandard har på grunn av varemangel vært følelig for alle befolkningslag, men arbeiderne hører til de grupper som har fått føle nedgangen sterkest, fordi de fleste av dem har liten anledning til å skaffe seg kriselager og vinterforsyninger, og enda mindre hørve til å kjøpe illegalt til absurde priser. Innen andre lag av folket har man kanskje kunnet legge penger til side til kommende nyanskaffelser, og man håper på snart handelsflåten kan bringe varer, å komme opp i førkrignivå, ja drømmer kanskje om forhøyet levestandard i forhold til førkrigstiden. Og dog er situasjonen selvfølgelig den at landet så visst ikke er blitt rikere under krigen, - selv om mange har fått det romsligere med penger på grunn av vareknapphet og seddeltrykning, - vi er tvertimot blitt mye fattigere på realverdier. Skal landet gjenreises, må alle være med og bære byrdene så det avier, ellers vil de falle utholdelig tungt på de uheldigst stillede. En-never vil kunne si seg selv, og få det stadfestet av sakkyndige - at hvis det ikke kan skaffes økonomisk mulighet for å anvende den ledige arbeidskraft etter krigen til gjenreisningen, så får vi etter all sannsynlighet stor arbeidsløshet og lite gjenreisning i de første kritiske år. Hvis nå våre små og store oppsparte summer kan bidra til å sysselsette ledige never med gjenreisning av landets ødelagte næringsliv, samferdselsmidler og boliger, - er det da forsvarlig å nytte dem fortrinnsvis til import av bruksvarer, også slike som kan undværes? Skal noen kunne gasse seg i alle slags varer mens andre kastes ut i nøden, da er det ikke underlig om arbeiderne spør seg selv: Hva har vi i grunnen kjempet for i denne tiden, hvor er det blitt av solidariteten? Hva er egentlig vitsen med grunnloven og folkestyret? Er det meningen å tvinge oss over på den revolusjonære linje?

Saken har en så alvorlig etisk karakter at den ikke kan være kirken uvedkommende. Kirken har ikke noe sosialt evangelium å forkynne, den har bare ett evangelium. Den kan heller ikke stille opp noe sosialt program, likeså lite som bibelen gjør det. Men den plikter å peke på sosial nød og urettferdighet og mane de ansvarlige til å rette på forholdene; det gjorde både profetene og Jesus og apostlene. Riktignok må kirken med hensyn til timelig velferd forkynne: Søk først Guds rike, så vil I få alt det andre i tilgift. Men dette må den først og fremst forkynne for seg selv. Vil en preke for dem som er for-fordelt, gjelder det: Avstå først fra ditt medansvar i urettferdigheten, og kom så og forkynn Guds rike. Arbeiderne stod ofte steilt overfor kirken; under krigen har de begynt å se annerledes på den, og noen er blitt grepet av dens budskap. To ting som har vært medvirkende til dette er nevnt fra arbeiderhold: 1. At kirkens menn i valgets stund gav embete og innvekter på båten, gikk inn i en uviss framtid, og således viste at de selv trekker konsekvensen av det de forkynner. 2. At de hadde et myndig ord å si om opprørende samfunnsforhold, om jødeforfølgelse og tvangsmobilisering mot folkeretten, selv om det kostet. - Også andre steder har tidens alvor ført arbeidere og kirkemenn nærmere sammen. Den nye finske erkebiskop Lehtonen skriver i Svenska kyrkans årsbok 1945 at det i Tammerfors, et tyngdepunkt i finsk arbeiderbevegelse, ble holdt et kirkemøte i 1943 som betegner "ett betydende genombrott i nærmandet mellan kyrkan och arbetarrörelsen". Fra begge sider ble det pekt på viktige tilknytningspunkter, og retningslinjer ble trukket opp som gav sterk gjenklang i pressen. - Den tilnærming mellom kirken og de forskjellige befolkningslag man har merket før og under krigen, bør føres videre under fordypelse i Guds ord. Under klassekampen er det av begge parter begått synder som de må omvende seg fra. - I aktuelle sosiale enkeltspørsmål kan kirken bli nødt til å kaste sitt lodd, så snart sakforholdet er tilstrekkelig avklart. Av slike enkeltspørsmål melder seg straks disse to: arbeidsløshet og bolignød. Like før krigen fant man at det bare på landsbygden bodde ca. 69 tusen mennesker i boliger som var så overbefolket at det fantes minst 3 personer i hvert rom, slik at det i ett værelse med kjøkken bodde 6, og i to værelser med kjøkken bodde 9 personer. Hertil kom alle de i byene som bodde like trangt, ofte flere familier sammenstuet, til dels i kjellere og loftsrom som var dømt utjenlig til menneskeboliger. Under krigen er forholdet forverret, idet folketallet er øket, mens boligbyggingen er stoppet og en mengde boliger er krigsherjet og brent. Etter krigen melder det seg derfor veldige krav til både det private og det offentlige initiativ om bygging av boliger som folk har råd til å flytte inn i. Under okkupasjonen har de som eier noe som regel vist en sterk samfunnsånd og atter og atter tallet ut overraskende summer til det felles beste. En gjenreisningstid som er det norske folk verdig, får vi ikke uten at bevissthet og økonomisk fellesforpliktelse fortsatt blir holdt vedlike; uten denne moralske holdning vil neppe private midler i stor stil bli plasert i gjenreisningsforetagender som ikke gir synderlig utbytte, men som mere indirekte fremmer en oppblomstring av næringslivet. Svikter det private initiativ, faller ansvaret så mye større på det offentlige. Er borgerne, er velgerne, er du og jeg villig til å gå inn for en beskatning som reduserer vår levestandard følelig i forhold til førkrigstiden, eller vil vi stemme og leve etter satsen: Skatter har vi nok av før, enhver må ha lov til å bruke sine penger som han vil. Skal private utenlandsreiser og flote innkjøp gå foran arbeidsmuligheter og boliger? Verdiene er oss bare betrodd, vi er Guds husholdere. Her må samvittigheten vekkes med Guds ords hammer, og det er kirkens oppgave. - Som konklusjon oppstilles her først to sosial-etiske maksimer som anbefaler seg for samvittigheten; overfor andre mennesker bør de hevdes med fasthet, men med skjønnsomhet og uten rigorisme: 1. Ingen privatperson er moralsk berettiget til å beholde de midler han notorisk har tjent på krigen eller på annen menneskelig nød, selv om fortjenesten er oppnådd automatisk og ufrivillig. 2. Adgang til full beskjeftigelse for alle arbeidsdyktige, og adgang til de elementære livsgoder for alle arbeidsvillige, må gå foran luksusforbruk. - Og dernest en dobbelt appell av mere aktuell og konkret natur: 1. Kirken maner sakkynndige og folkets tillitsmenn til å gå sammen for å finne de rettferdigste og beste midler til å avverge en kommende arbeidsløshet. 2. Kirken maner alle landsmenn til når tiden er inne å ta de løft som trenges for å skaffe tilstrekkelig av sunne boliger som ikke blir for dyre å bo i for dem som trenger dem.

ettens spir det er alt rekket/ kjærlighet er leven kold. All rettferdighet er svekket/ skyld lider overvold.

Primo oktober 1944

Edgn er ført i sannhets drakt/ sannhet er i støvet lagt. Urett klæder dommens sete/ stenen må derover gæte. Landsstad nr. 327.

Politimesteren på Lillehammer meddelte lørdag 23 sept. at det tyske sikkerhetspolitiet hadde utstedt forbud for samtlige forviste prester på Lillehammer mot å uttre offentlig som forkynnere. Om forbudet ikke ble overholdt, truet politiet med at tyskerne kunne arresteres både prestene og mannlige medlemmer av menigheten på Lillehammer. Det er ting som tyder på at man på grunn av prestenes holdning ikke våger å gjennomføre forbudet mer enn for den ene påfølgende søndagsedkommende.

Til av kirkens menn er forvist til Lillehammer: pastor Edvardsen, Lunde, pastor Atlebrekke, Afjord, cand. theol. T. Öberg i Indremisjonsselskapet og pastor Tormann Strand, Jakob mgh., Oslo. Pastor Hilert Friksen, Stryn, er kommet til rini.

Å BIRG konsentrasjonsleir ved Tønsberg er som kjent generalsekretær Amdahl, domprost Kornelius og pastor Indrebo. Denne leiren er beryktet for sine nedverdiggende straffer. Man unnsir seg heller ikke for å anvende den på prestene. Kornelius, som er en mann på ca. 60 år, måtte forleden delta i en slik nedverdiggende straff, ordt: han nektet å angi sine medfanger. Det var først en intens springmarsj omkring i leiren hvor Kornelius måtte holde tritt med de øvrige fanger. Etterpå ble de fluksens kommandert over gjerdet oppi grisebingen hvor møkk er ganske tjukk og dyp. Med fingeren påvtrekkaren befaler nasisten samtlige å legge seg nedsk med ansiktet i grise-møkk. Og så varsgo å slite seg fram på albuene. Deretter ålegang i grasset utenfor bingen. Kommandoen foretas under eder og forannnelser.

~~Asbjørn Hegg erdiserte søndag 17 sept. i Kalbu kirke lærer (Haugvard og cand. theol. Rudberg.~~

Det nasistiske teologkurs er begynt med Karl Walde som leder. Lars Frøyland vil ikke være red. Blant de 6 deltakere er "pastorene" Josef Pjaaland og Gissur Stenbakk. Forrige dag var det gjeldende fornekkelse av at selv nasiprester trenger å vite hva de skal snakke om.

Fra Nord-Norge meldes om vekkelse og andelig liv, særlig i Nordland og Troms fylke. Gledelig er det at mange unge menn er blitt vunnet for Gud og samler seg om gudstjenesten og det kristelige arbeid. Fra et møte i en landskirke nær Troms forteller presten hvorledes han formelig måtte løyde seg vei gjennom tilhørerskaren i koret for å kunne komme fram til prekestolen. Andre steder lenger nord er vekkelser ikke kommet på denne måte selv om det også her er mange gledelige ting å iakttå. Behovet for evangelisk forkynnelse og sjelesorg er her på flere steder helt skrikende.

Kyrkjelokalene for Bjørgvin bispedømme vart skipa i sumar på eit møte i kapellet i Krosskyrkja i Bergen den 20. juni. Til styremenn vart valde pastor Karl Martiussen, klokkar Kr. Sydnes, pastor Niels Ræd, skulestyrar Otto Huseklepp og pastor Lars Sjønsvoll. Samskipningsrådet vil fremja studiet av det kyrkjelokalreligiøse livet på Vestlandet i fortid og notid og spreida kjemskapen til den kristne arven. Dei har alt fått over 100 betalande medlemar i bygg og by.

Kirken og demokratiet. 4 1/2 års terrorvelde har lært de fleste av oss å verdsette grunnloven og folkestyret. Vi står etter valgurnen. Men, sier en del, - også del kristne, det gamle partikjeklet må vi for all del ikke få igjen. Oftest mener de de at ikke bare kjeklet, men selve partioppdelingen må vekk. Men da drar det atter mot diktaturet. For et folkestyre lar seg ikke realisere uten menansutveksling og partier.

Må vel. Etter den lutherske bekjennelse kan den kristne godt tenke seg å leve i lydighet mot en stat som ikke har folkestyre. Luther og reformasjonen kjente og anerkjente både enevælde, fåmannsvælde og folkevalde så sant de representerte en uttattat. Bare tyranniet, d.v.s. det rent vilkårlige voldsstyre som ikke respekterer den almene sedelov nedlagt av skaperen i samvittighetene, må kirken for-dømme. Tre ting betinger en legitim statsmakt: At den overfor borgerne representerer autoritet, rettferd og rimelighet (potestas auctoritatis, iustitia, aequitas).

som det var med det norske og det svenske folk omkring 1905: først da begge parters prinsipielle selvstendighet var fastslått, var forutsetningene tilstede for et fruktbart samarbeide.

Da tyskerne hadde rigget opp en "nasjonal regjering" i Norge med Vidkun Quisling som ministerpresident, gikk dens to første regjeringsvedtak ut på nasifisering av barneverdenen og skolen. I alvorets stund stod det levende klart for skolens og kirkens etater at de hadde å slå vakt om de kristne prinsipper i barne-oppøedingen, og sette liv og frihet inn til vern mot enhver kristendomsfremmed ideologi som ville trenge seg inn i opplæringen. Basis var grunnlovens klare bud, at så sant foreldrene tilhører den evangelisk lutherske kirke, skal barna opplæres i denne kirkes tro. I denne sak har både kirken og skolen sitt ansvar, og begge har tatt sin del av risikoen og offeret. Sammen fører de denne del av vår åndskamp fram til seier. Skolen og kirken gikk inn i et nytt arbeidsfelleskap til framhjelp av de viktigste livsverdier i vårt folkeliv: kristentro, samvitsfridom, sannhet og rett.

I og med at kirken og skolen har funnet hvorandre på en ny måte, er det naturlig at de også besinner seg på hva som tidligere er fersomt. Kristendomsundervisningen som i tidligere århundrer hadde en helt dominerende plass i den tids magre undervisning, er under utbygginger av fagrekken blitt fratatt så mange timer, at stillingen mange steder er blitt helt uholdbar. De øvrige skolefag støtter heller ikke religionsopplæringen som de burde. Alt dette bærer både kirken og skolen ansvar for. Det er prestert for lite sakkyndig positivt arbeid fra begge sider for å finne en heldig løsning. Det kristelige kunnskapsnivå i skolen både på tros- og etikkens område er sunket fartruende. Mindre heldige undervisningsmetoder kan ha virket med. De uholdbare ytre forhold hvorunder skolen mangesteds må drives, forklarer naturligvis også meget. Andre steder har elevene virkelig til-egnet seg kristendommen, ikke bare kunnskapsmessig, men også rent personlig. Det viser at vanskelighetene kan overvinnes. I samme grad som kristendommen preger elevene, virker den veigjørende på deres hele forhold ved skolen. I forståelse av dette kan enkelte rektorer eller overlærere uttale: Hvor meget vi enn må redusere undervisningen i enkelte fag av mangel på klasserom og arbeidsmuligheter, - religionsundervisningen må vi ikke redusere.

Er forståelsen mellom kirke og skole bare et blaff som vil være slutt med krigssituasjonen? Vi mener at den ikke er noe typisk krigs- eller kriseprodukt. Alt i 30-årene begynte den å gro fram. En opplevde fellesmøter mellom prester og lærere, og kristelige lærerstevner med tankeutveksling mellom skolens og kirkens folk. Ved de høyere skoler og deres gymnasiesamfund fikk utsendinger fra de kr. student- og gymnasiastorganisasjoner lett elevene i tale. Skoleandakter og kirkebesøk ble tatt opp her og der hvor hvor sådant før ikke hadde vært praktisert. Selv om også sterke motstrømninger gjorde seg gjeldende, merket en i det store og hele større åpenhet og mere interesse for religiøse spørsmål innen skolens område enn før. Samtidig merket en fra teologisk side økende interesse for pedagogiske spørsmål. Fag som pedagogikk og metodikk ble betydelig styrket innen den praktiske teologi, og en del unge teologer søkte tilleggsutdannelse med sikte på skolen. Noe av det gledeligste en opplevde før krigen var skolelovene av 1935, hvor det ble fastslått som hovedformål for høyere skole og folkeskole å fremme elevenes kristelige og moralske oppøeding. At dette blir fastslått i vår tids skolelover betyr naturligvis meget mere enn tilsvarende bestemmelser i lover fra 1779 eller 1827.

Hvor vidt dette skoleprogram skal bli realisert, avhenger av svært mange faktorer. Her skal bare pokes på det undervisningstekniske moment at kristendomsopplæringen må få en rimelig plass enn folkeskolens normalplan og bestemmelsene for den høyere skole tilsier. Videre må skolens lærestoff gjennomarbeides så det blir harmoni mellom religionsopplæringen og de øvrige fag. Og prestene må bedre lære skolen å kjenne. Det norske folk vil at vår skole skal være en kristen skole. Det står til kirkens og skolens representanter å dra konsekvensene av dette faktum.

Ansvar er og blir den karakteristiske vesensformel

KIRKEN I DAG

Medio april 1945.

for mennesket.
Emil Brunner, Der
Mensch im Widerspruch.

Politiet og prestene. Pastor Sunde Øiestad i Kråkstad og Ski er forvist til Helgøya fordi han ikke kunne vike med sine gudstjenester for Knut Hoel fra Oslo, som Lars Frøyland krevde plass for. Presten Tjensvoll, Volda, er sloppet ut fra Falstad og presten Rokstad, Rødnes, fra Grini. Fem prester befinner seg blandt de Grini-fanger som er flyttet til Momarken ved Mysen, og to prester blandt de ca. 30 Grini-fanger som sitter som gisler på Victoria Terrasse.

Finnmark. Det lyktes ikke tyskerne å bortføre alle prestene i de nordligste områder som nå er befridd. Følgende har åpenbart blitt tilbake: Ernst Galschiødt, Sør-Varanger; Einar Steinholt, Vadsø; Karl Petersen, Vardø; Sverre Raddum, Nesseby; Gunnar E. Dahl, Tana. En av disse holdt seg under tyskernes siste aksjoner der nord skjult med kone og flere barn i en tysk bunkers i flere døgn til befrielsen kom. Tyskernes deportasjoner og herjinger har ført til opprevne kirkeforhold, men med kst. biskop Fjellbu som leder og med forsterkning av prestehjelpen er nå det kirkelige gjenreisingsarbeidet i full gang.

Stoppordre fra pressedirektoratet fikk Menighetsfakultetets organ Lys og Liv i januar, motivert med papirrasjoneringen. Det viser seg imidlertid at det er Kirkedeptet som har fremtvunget stansningen etter at direktoratet først hadde tildelt bladet kvote for første kvartal 1945.

I påsken var det tre år siden det manifest ble lest opp som betegner gjennombruddet i kirkekampen; Kirkens Grunn og erklæringen om embetsnedleggelsen. Vi husker alle de mektige virkninger som fulgte i bygd og by. Desverre må vi konstatere at menighetene nå ikke lenger som dengang lever med i kirkens kamp. Vel på grunn av manglende orientering om hva det foregår utenfor ens egen menighet, og om kampens endrede karakter, er store deler av vårt kirkefolk uvitende om den kamp som føres. Kampen har jo nå et mere lokalt preg, men ikke desto mindre er den idag skarpere og ofrene flere enn noen gang før.

Kirken, arbeiderne og gjenreisningen. Etter hvert som den tyske krigsproduksjon ebber ut, begynner arbeidsledigheten å grine oss i møte. En del arbeidere har frivillig gått til de tyske anlegg, og tjent enorme seddelmengder. Men storparten av de 1 og 2 hundre tusen arbeidere som er utnyttet av tyskerne, har ikke merket noen pengeflom. Våre industriarbeidere og tjenestemenn har i krigstiden ikke hatt lønnsstillegg som svarer til økningen i leveomkostninger. Nedgangen i levestandard har på grunn av varemangel vært følelig for alle befolkningslag, men arbeiderne hører til de grupper som har fått føle nedgangen sterkest, fordi de fleste av dem har liten anledning til å skaffe seg kriselager og vinterforsyninger, og enda mindre høve til å kjøpe illegalt til absurde priser. Innen andre lag av folket har man kanskje kunnet legge penger til side til kommende nyanskaffelser, og man håper så snart handelsflåten kan bringe varer, å komme opp i førkrignivå, ja drømmer kanskje om forhøyet levestandard i forhold til førkrigstiden. Og dog er situasjonen selvfølgelig den at landet så visst ikke er blitt rikere under krigen, - selv om mange har fått det romsligere med penger på grunn av varoknapphet og seddeltrykning, - vi er tvertimot blitt mye fattigere på realverdier. Skal landet gjenreises, må alle være med og bære byrdene så det svier, ellers vil de falle uutholdelig tungt på de uheldigst stillede. En-lyer vil kunne si seg selv, og få det stadfestet av sakkyndige - at hvis det ikke kan skaffes økonomisk mulighet for å anvende den ledige arbeidskraft etter krigen til gjenreisningen, så får vi etter all sannsynlighet stor arbeidsløshet og lite gjenreisning i de første kritiske år. Hvis nå våre små og store oppsparte summer kan bidra til å sysselsette ledige never med gjenreisning av landets ødelagte næringsliv, samferdselsmidler og boliger, - er det da forsvarlig å nytte dem fortrinnsvis til import av bruksvarer, også slike som kan undværes? Skal noen kunne gasse seg i alle slags varer mens andre kastes ut i nøden, da er det ikke underlig om arbeiderne spør seg selv: Hva har vi i grunnen kjempet for i denne tiden, hvor er det blitt av solidariteten? Hva er egentlig vitsen med grunnloven og folkestyret? Er det meningen å tvinge oss over på den revolusjonære linje?

Saken har en så alvorlig etisk karakter at den ikke kan være kirken uvedkommende. Kirken har ikke noe sosialt evangelium å forkynne, den har bare ett evangelium. Den kan heller ikke stille opp noe sosialt program, likeså lite som bibelen gjør det. Men den plikter å peke på sosial nød og urettferdighet og mane de ansvarlige til å rette på forholdene; det gjorde både profetene og Jesus og apostlene. Riktignok må kirken med hensyn til timelig velferd forkynne: Søk først Guds rike, så vil I få alt det andre i tilgift. Men dette må den først og fremst forkynne for seg selv. Vil en preke for dem som er for-fordelt, gjelder det: Avstå først fra ditt medansvar i urettferdigheten, og kom så og forkynn Guds rike. Arbeiderne stod ofte steilt overfor kirken; under krigen har de begynt å se annerledes på den, og noen er blitt grepet av dens budskap. To ting som har vært medvirkende til dette er nevnt fra arbeiderhold: 1. At kirkens menn i valgets stund gav erbetet og inntekten på båten, gikk inn i en uviss framtid, og således viste at de selv trekket konsekvensen av det de forkynner. 2. At de hadde et myndig ord å si om opprørende samfunnsforhold, om jødeforfølgelse og tvangsmobilisering mot folkeretten, selv om det kostet. - Også andre steder har tidens alvor ført arbeidere og kirkemenn nærmere sammen. Den nye finske erkebiskop Lehtonen skriver i Svenska kyrkans årsbok 1945 at det i Tammerfors, et tyngdepunkt i finsk arbeiderbevegelse, ble holdt et kirkemøte i 1943 som betegner "ett betydende genombrott i nærmandet mellan kyrkan och arbetarrörelsen". Fra begge sider ble det pekt på viktige tilknytningspunkter, og retningslinjer ble trukket opp som gav sterk gjenklang i pressen. - Den tilnærming mellom kirken og de forskjellige befolkningslag man har merket før og under krigen, bør føres videre under fordypelse i Guds ord. Under klassekampen er det av begge parter begått synder som de må omvende seg fra. - I aktuelle sosiale enkeltspørsmål kan kirken bli nødt til å kaste sitt lodd, så snart sakforholdet er tilstrekkelig avklart. Av slike enkeltspørsmål melder seg straks disse to: arbeidsløshet og bolignød. Like før krigen fant man at det bare på landsbygden bodde ca. 69 tusen mennesker i boliger som var så overbefolket at det fantes minst 3 personer i hvert rom, slik at det i ett værelse med kjøkken bodde 6, og i to værelser med kjøkken bodde 9 personer. Hertil kom alle de i byene som bodde like trangt, ofte flere familier sammenstuet, til dels i kjellere og loftsrom som var dømt utjenligetil menneskeboliger. Under krigen er forholdet forverret, idet folketallet er øket, mens boligbyggingen er stoppet og en mengde boliger er krigsherjet og brent. Etter krigen melder det seg derfor veldige krav til både det private og det offentlige initiativ om bygging av boliger som folk har råd til å flytte inn i. Under okkupasjonen har de som eier noe som regel vist en sterk samfunnsånd og atter tollet ut overraskende summer til det felles beste. En gjenreisningstid som er det norske folk verdig, får vi ikke uten at bevisstheten om økonomisk fellesforpliktelse fortsatt blir holdt vedlike; uten denne moralske holdning vil neppe private midler i stor stil bli plasert i gjenreisningsforetagender som ikke gir synderlig utbytte, men som mere indirekte fremmer en oppblomstring av næringslivet. Svikter det private initiativ, faller ansvaret så mye større på det offentlige. Er borgerne, er velgerne, er du og jeg villig til å gå inn for en beskatning som reduserer vår levestandard følelig i forhold til førkrigstiden, eller vil vi stemme og leve etter satson: Skatter har vi nok av før, enhver må ha lov til å bruke sine penger som han vil. Skal private utenlandsreiser og flotte innkjøp gå foran arbeidsmuligheter og boliger? Verdien er oss bare betrodd, vi er Guds husholdere. Her må samvittigheten vekkes med Guds ords hammer, og det er kirkens oppgave. - Som konklusjon oppstilles her først to sosial-etiske maksimer som anbefaler seg for samvittigheten; overfor andre mennesker bør de hevdes med fasthet, men med skjønnsomhet og uten rigorisme: 1. Ingen privatperson er moralsk berettiget til å beholde de midler han notorisk har tjent på krigen eller på annen menneskelig nød, selv om fortjenesten er oppnådd automatisk og ufrivillig. 2. Adgang til full beskjeftigelse for alle arbeidsdyktige, og adgang til de elementære livsgoder for alle arbeidsvillige, må gå foran luksusforbruk. - Og dernest en dobbelt appell av mere aktuell og konkret natur: 1. Kirken maner sakkyndige og folkets tillitsmenn til å gå sammen for å finne de rettferdigste og beste midler til å avverge en kommende arbeidsløshet. 2. Kirken maner alle landsmenn til når tiden er inne å ta de løft som trenges for å skaffe tilstrekkelig av sunne boliger som ikke blir for dyre å bo i for dem som trenger dem.